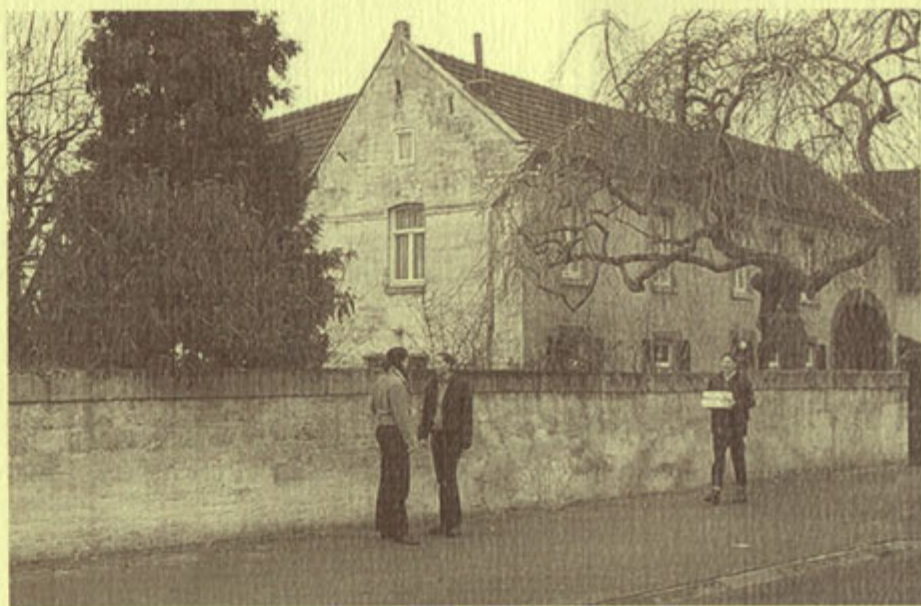

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' juni 2002, 22e jaargang nr. 2

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' juni 2002, 22e jaargang nr. 2

Bij de voorpagina

Muur van de familie Lacroix, naast de kerk van Gronsveld, noordzijde.
De muur is grotendeels opgetrokken in mergel en veldbrand.
V.l.n.r. Tineke van Baal, Biena van de Weerd, Mw. Eggen.

Voorwoord redactie

In 1111 hebben ze de toentertijdse palindroom van de eeuw beslist niet kunnen constateren. Men kende bijvoorbeeld nog geen minuten. Wij wel. En u weet ook wat een seconde is. Dacht u.

Wat vindt u van deze: "de seconde is het 31.556.925.975e deel van het tropisch jaar op het tijdstip 1900, 0 januari, 12 uur efemeridentijd." Daar word je toch wel even stil van, vooral van dat "0 januari" en die "efemeridentijd".

Efemeriden zijn overigens eendagsvliegen. Beseft u wat een gigantisch aantal miljardste seconden die beestjes te leven hebben.

Het heeft Hare Majesteit ook dit jaar weer behaagd een aantal Gronsveldenaren koninklijk te onderscheiden. Lid in de Orde van Oranje Nassau zijn geworden:

- * Jan Vaessens ("van de sjiëd")
- * Bèr Devue

Een alias is net zoiets als een oliejas. Als je hem aantrekt, weet niemand wie je bent. Sommige mensen zijn alleen bekend in hun oliejas. Zo is de oliejas Frits Spits in werkelijkheid Frits Ritmeester, en is André van Duin bij de burgerlijke stand bekend als André Kyvon.

Een behoorlijk aantal oliejasen heeft Hugo Brandt Corstius (prof. dr.), alias Raoul Chapkis, alias Jan Eter, Stoker, Victor Baarn, Trui Schandborst, Maaïke Helder, Mevr. drs. G. van Buren, Piet Grijs, Battus en nog een aantal waar ik nu niet op kom.

Van Battus kennen sommigen onder u het boek Opperlandse taal- en letterkunde, een leuk boek, waar ik wel eens iets uit gebruik, wat geen plagiaat is omdat ik daar zelf aan heb bijgedragen, en ik gebruik alleen mijn eigen bijdragen. Voor de liefhebbers van de "wonderen van het woord": er is een nieuwe, dubbeldikke editie verschenen, genaamd "Opperlans". Dat de "d" verdwenen is, is te danken aan wijlen Willem Frederik Hermans.

Plezerige broonk.

De redactie
(alias Piet van Caldenborgh)

Knién ién 't zoér

Ich woûw dat ich 'n hönneke wäor, 'n hoon of 'nne knién.
Ich lèfde en sjtorf daan wie 't môs zién:
m'nne baas besjemp mich ién mié besjtoën,
van 't ieste oor tot dat ich, sjpiétig, môt goën.

Sjtetel: de bis knién en de zits d'rdoér,
al gaw ês 't: "Joûng bonjour!"
en de krys mêet vëul leefde 'nne sjläog ater 'n oér.
't Ês éffe sjlikke,
meh d'nne baas ês es d'n doet dats dich ién dyng lêste sjnikke,
zoûws sjtikke.

Mêt te vëul angs vuur God en 't mênselek fetsoén,
ês aon d'n doet van de lûi wienig te doén.
Es knién geng angs vuur 't lêste oor, neet rêkke,
en vuuraal op tiéd vertrêkke.

Daobié, bis te es knién doet en de gèis neet oétzeunderlik ruke,
bis te, ién azién, op 'n Broonk good te gebruke.

Wil Reintjens

Pastoor Van Bloer van Heugem, een herder die schrijlings op zijn kudde zat.

In 1734 werd de eerwaarde heer Hubertus Severinus Josephus van Bloer benoemd tot pastoor van de St.-Michaelsparochie van Heugem. Heugem was een oude parochie wat blijkt uit het feit dat ze aan de aartsengel Michael was toegewijd. Parochies die aan de aartsengel Michael zijn toegewijd, stammen uit de Karolingische periode, de tijd van Karel de Grote dus. Oorspronkelijk was ze zeer uitgestrekt en omvatte ze niet alleen Heugem maar ook Cadier en Honthem. Heugem maakte, evenals Gronsveld, een gedeelte van Eckelrade en geheel Honthem, al vanaf de Middeleeuwen deel uit van het graafschap Gronsveld. De inwoners, en dus ook pastoor Van Bloer, moesten zich voegen naar de wetten die in het graafschap golden. Verderop in het verhaal zal blijken dat pastoor Van Bloer er niet de man naar was om zich veel aan de schepenbank van Gronsveld en aan het gezag van de graaf die in München resideerde, gelegen te laten liggen. We zullen zien dat deze instelling hem aan het einde van zijn ambtsperiode lelijk opbreekt. Maar laten we niet op de zaak vooruitlopen.

Laten we eerst eens kort kennis maken met het Heugem van het midden van de 18e eeuw. Daar moeten we ons geen al te grote voorstelling van maken. Een honderdtal lemen huizen, gegroepeerd rond de kerk, meer zal het niet geweest zijn. Uit een veetelling van 1790 weten we dat er in dat jaar in Heugem 71 veehoudende agrariërs waren. Hiervan bezaten er 30 slechts één koe en 16 één of meer paarden. Dit houdt dus in dat zeker driekwart van de boeren met runderen en/of ossen moest ploegen. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de toestand in 1734 beter was. Voor het merendeel waren de parochianen van pastoor Van Bloer dus straatarme mensen. En in hun armoede werden ze met grote regelmaat geteisterd door overstromingen van de Maas die een groot gedeelte van

het dorp en de omliggende weiden en landerijen blank zette. Slechts de kern, met de kerk als middelpunt, bleef droog. Dit gebied kan men beschouwen als het oorspronkelijke Heugem (Hogeheim: hooggelegen plaats). Bij de overstromingen van 1742 en 1778 raakte het dorp geheel geïsoleerd en was er geen verkeer met Maastricht en Gronsveld mogelijk. Na de overstroming van 1778 volgde tot overmaat van ramp ook nog een koudegolf die de overstroemde gebieden met onbetrouwbaar ijs bedekte. Nu, in 2002, kunnen we ons nauwelijks voorstellen hoe zeer men in vroeger tijden van het weer afhankelijk was. Commissaris Wolfgang Zollner van het graafschap Gronsveld vertelt in een van zijn brieven dat hij, nadat het dagenlang geregend had, een draagkoets had moeten huren om vanuit Maastricht in Gronsveld te geraken. In een andere brief schrijft hij dat hij het nieuwjaarsbezoek, dat hij wilde afleggen bij de pastoor van Gronsveld, had moeten afzeggen. Het was zo koud dat hij onmogelijk van Maastricht naar Gronsveld kon lopen.

Zoals gezegd, pastoor Van Bloer was geen herder over een rijke parochie maar toch leidde hij een rustig, tamelijk onbekommerd leven, las zijn brevier, droeg dagelijks de H.Mis op, (met op zondag twee missen en 's middags een lof) en liet de vroegmis over aan een zogenaamde vroegmislezer, de primissarius. Het hoeft geen betoog dat deze taak onder de geestelijkheid niet erg geliefd was omdat men 's winters in een nauwelijks verlichte en steenkoude kerk de mis moest lezen. Daar stond wel tegenover dat men hiervoor een extra vergoeding kreeg, vaak betaald uit stichtingen die aan een bepaald altaar verbonden waren.

We zijn inmiddels in het jaar 1763 aangekomen. In dat gedenkwaardige jaar, op 13 mei om precies te zijn, ontbood pastoor Van Bloer de landmeter Peter Bouchoms op de pastorie en gaf hem de opdracht een stuk grond af te meten dat toebehoorde aan zijn buurman Hendrik Lousbergs. Het perceeltje was slechts 4,75 kleine roeden groot, het was omringd door een haag en er stonden enige bomen in. Nadat Bouchoms zijn werk gedaan had, voegde de pastoor het stuk grond toe aan de hof van de pastorie zonder Lousbergs ook maar iets te zeggen. U kunt zich voorstellen dat zo'n eigenmachtig optreden van de parochieherder in de kleine gemeenschap grote opschudding verwekte. Toen verzoeken om het perceel aan de rechtmatige eigenaar terug te geven geen resultaat opleverden, wendde Lousbergs zich tot de schepenbank van Gronsveld met het verzoek Van Bloer te verplichten de grond terug te geven. De schepenen van Gronsveld velden snel vonnis. Van Bloer werd

gesommeerd zijn onrechtmatig verkregen bezit terug te geven. En als hij nu niet zo koppig en eigengereid was geweest dan was de hele affaire met een sissier afgelopen en de rust in de parochie spoedig teruggekeerd. Maar overtuigd van zijn gelijk en met een ongelooflijke halsstarrigheid, een betere zaak waardig, begon Van Bloer te procederen en hij besloot, na in juni 1764 bij rechtsgeleerden advies te hebben ingewonnen, in hoger beroep te gaan. Omdat de grafelijk commissaris, die dit appel moest behandelen afwezig was, werd advocaat Brandt van de vrije rijksstad Aken ingeschakeld.

Ook toen maalden ambtelijke molens langzaam, want pas op 28 september 1769 werd vonnis in hoger beroep gewezen. Het luidde: de pastoor moest het perceel grond aan Lousbergs teruggeven, een nieuwe haag laten planten en de schade vergoeden die was ontstaan door het rooien van de oude haag en de bomen. Weer kon de pastoor zich niet met de uitspraak verenigen. Ten tweeden male ging hij in beroep, nu bij de graaf van Gronsveld zelf. En weer werd hem dit beroep toegestaan. Als rechters werden door de graaf (lees: commissaris Prümmer) aangewezen de heren P. Kerens, vice-hoogschout van Maastricht en Guill. Brull, pensionaris en oud-burgemeester van Maastricht. Ook deze heren namen de tijd, want pas op 2 juni 1773 wezen zij vonnis. De pastoor werd veroordeeld tot teruggave van de grond en tot betaling van alle proceskosten. Dit weigerde hij. Daarom werd er door de schepenbank van Gronsveld beslag gelegd op zijn goederen. Dit beslag zou pas worden opgeheven als hij de proceskosten, die inmiddels enige duizenden francs bedroegen, betaalde. Verder bepaalde de schepenbank dat de pachters die de pastoor nog geld schuldig waren, dit in de toekomst moesten afdragen aan de heer Ulrici, schepen van de schepenbank Gronsveld. En om misverstanden te voorkomen werd, vóór het begin van de hoogmis, het vonnis op 15 oktober 1773 op de kerkdeur van Heugem gespijkerd. Dit was de gebruikelijke manier om iets in het openbaar bekend te maken. Toen de pastoor na de hoogmis buiten kwam en kennis nam van de tekst van het bevelschrift, raakte hij buiten zinnen en onder het uitroepen van beledigingen aan het adres van de schepenbank en zijn soevereine heer, de graaf, rukte hij het papier van de kerkdeur en trok zich terug in de pastorie. Dat zijn handelwijze in het kleine Heugem grote commotie verwekte, laat zich raden. Binnen de kortste keren was zijn wangedrag overgebrieft aan de schepenbank en aan de grafelijk commissaris, die op zijn beurt de graaf in München inlichtte. Omdat uit München vooralsnog geen reactie kwam, dacht Van Bloer dat hij zijn gang kon gaan en ging hij door met zijn verweer tegen de grafelijke ordonnantie. Geen zee ging

hem te hoog om zijn gelijk te halen. Allereerst consulteerde hij een, in Maastricht wonende, "buitenlandse" notaris. Het was deze notaris niet toegestaan om in Gronsveld en in Maastricht, zijn ambt uit te oefenen. Maar daar had pastoor Van Bloer geen boodschap aan. Tegenover zijn parochianen beschreef hij de persoon in kwestie ten onrechte als zijnde een pauselijk notaris.

We zijn met ons verhaal inmiddels aanbeland in het jaar 1775. De zaak sleepte dus al twaalf jaren. Op 3 december 1775, de eerste zondag van de Advent, liet de pastoor vóór het begin van de hoogmis op de kerkdeur een vel papier aanbrengen. Na het evangelie gelezen te hebben keerde hij zich om naar de gelovigen (de H.Mis werd toentertijd opgedragen met de rug naar de gelovigen toe) en deelde hun mede dat hetgeen op de kerkdeur was aangebracht, een decreet was van de Paus in Rome. Verder dat de paus de gelovigen in Heugem meedeelde dat de beslissing die de schepenbank in Gronsveld genomen had, volstrekt foutief was. Dientengevolge waren alle pachters en schuldenaren van de pastorie van Heugem verplicht de pastoor en niet de schepenen van Gronsveld te betalen. Bij weigering zou de zwaarste kerkelijke straf volgen: excommunicatie ("afgesneeden van de Heylige Kercke", verbod om met andere Christenen te spreken en begraven worden in niet-gewijde aarde). Deze dreigende taal maakte kennelijk niet op alle gelovigen een verpletterende indruk want korte tijd na de hoogmis werd door een "anonieme onverlaat" het bevelschrift uit Rome van de kerkdeur verwijderd. Na het middaglof maakte de pastoor hiervan melding, eraan toevoegende dat dit "een groot schelmstuck" was en dat degene die de dader dit had ingefluisterd, een nog grotere schelm was. Maar, voegde hij er geruststellend aan toe, alles zou vergeten en vergeven zijn als de dader zijn misdaad zou bekennen. Om het pauselijk bevelschrift nog meer kracht bij te zetten liet hij 's anderendaags de pachters van de parochiële landerijen bij zich roepen. Hij wees hen nogmaals met nadruk op de dreigende excommunicatie en "weygeringhe van geweydte aarde" in het geval ze de bevelen van de justitie van Gronsveld zouden opvolgen, namelijk de pachtgelden niet aan hem, de pastoor betalen, maar aan het gerecht van Gronsveld. "En", voegde hij er laatskend aan toe, "met de verboden van de justitie of met de rechters uit Gronsveld heb ik niets te maken." Deze dreigementen maakten op sommige pachters, die hun eeuwige zaligheid in gevaar zagen komen, zo'n indruk dat zij, in weerwil van de bevelen van de Gronsveldse schepenbank, toch hun pachtgelden aan de pastoor betaalden.

Toen dit bij de graaf in München bekend was geworden, stuurde deze op 12 januari 1776 een brandbrief naar de Gronsveldse schepenbank, een epistel dat er niet om loog. Daarin stelde hij dat hij als waarachtig katholiek de Heilige Roomse Kerk en de Heilige Stoel te Rome alle verschuldigde eerbewijzen wilde geven maar dat hij, als regerend landsheer in het H. Duitse Roomse Rijk, in wereldse zaken volstrekt soeverein was. Dit hield in dat inwoners van het graafschap in wereldse zaken niet aan de paus behoeften te gehoorzamen. Hij wees er eveneens op dat de pastoor herhaaldelijk op zijn foutieve handelwijze, waaronder het intimideren van de onderdanen van het graafschap, was geweest. Mocht Van Bloer desondanks halsstarrig blijven, dan hing hem verbanning uit het graafschap boven het hoofd.

Deze, in het Nederlands vertaalde aankondiging, werd op zondag 28 januari 1776 na de vespers "met zeven spijkers" door de gerechtbode Caspar Paggen aan de kerkdeur van Heugem aangebracht. De pastoor die uit de kerk kwam en zag dat enige parochianen de tekst aan het lezen waren, ontstak in woede. Hij duwde hen opzij, scheurde het document, net zoals in oktober, van de kerkdeur af en nam het mee naar de pasto-

rie. Caspar Paggen, de gerechtsbode, protesteerde luidkeels tegen dit arrogante gedrag: "Ick roepe ulieden alle tot getuygen!"

Het verpachten van de kerkelijke goederen ging intussen gewoon door en ook de oproep daartoe werd op de kerkdeur aangebracht. Deze keer nam de huishoudster van de pastoor, zijn zuster, de honneurs waar. De mensen die de publicatie aan het lezen waren, werden door haar weggejaagd en uitgescholden en gewoontegetrouw scheurde de pastoor daarna het papier weer af en nam het mee naar de pastorie.

De tijd die daarop volgde bleef hij de schepenen van Gronsveld met pesterijen het leven zuur maken.

Een voorbeeld. In het graafschap was het sinds onheuglijke tijden gebruikelijk dat verdachten, die na een misdrijf gevlucht waren, door middel van klokgelui, tot drie maal toe formeel in een procedure bij verstek gedaagd werden. Om de klokkentoren te betreden moest de gerechtsbode uiteraard toestemming hebben van de pastoor. Die toestemming kreeg de bode nog op 27 januari 1776 toen Johan Pleumeeckers, Peter Laurens Moenen en Nicolaas Jongen, voortvluchtig na een begane doodslag op Simon Pleumeeckers, gedaagd werden. De tweede en de derde keer weigerde Van Bloer zijn toestemming, zeer waarschijnlijk om die vermaledijde schepenen in Gronsveld dwars te zitten. Deze dwarsliggerij veroorzaakt grote opschudding bij de parochianen, noteerde de secretaris van de Gronsveldse schepenbank. Commissaris Prümmer probeerde de pastoor nog met een in vriendschappelijke termen gestelde brief op andere gedachten te brengen, maar deze hield het been stijf. Alleen de pastoor en niemand anders dan de pastoor is meester van zowel de kerk als de klok, liet hij weten.

De situatie bleef onveranderd tot het einde van het jaar 1777. Tegen die tijd begon de inmiddels hoogbejaarde pastoor in te zien dat hij voor een verloren zaak vocht en hij besloot de strijdbijl te begraven. Op 25 november 1777 schreef hij de graaf in München een in het Frans gestelde brief waarin hij zijn onschuld bepleitte en kwijschelding verzocht van de hem opgelegde boete. Ik dacht, schreef hij, dat ik recht had op dat stuk grond maar tegen alle verwachtingen in heb ik het proces verloren. Ik ben nu 75 jaar en sinds 1734 pastoor van Heugem. Ik heb dit alles gedaan omdat ik altijd opkom voor de belangen van de kerk. De gehele rechtzaak heeft mij tot nu toe 7000 francs gekost. (In de parochiearchieven van Heugem wordt over deze kwestie met geen woord gerept zodat we moeten aannemen dat de pastoor het gehele proces uit eigen middelen heeft

bekostigd.) Commissaris Prümmer is sinds kort een nieuw proces tegen mij begonnen omdat ik na het lof van 27 januari 1776 het beveldschrift van Uwe Excellentie van de kerkdeur heb afgescheurd. Daarbij komt nog dat genoemde commissaris Prümmer en de schepenen van Gronsveld ten behoeve van de erfgenamen Lousbergs twee jaar geleden mijn meubels in beslag hebben genomen en mij 500 franc hebben gekort op mijn jaarlijkse toelage. Van deze toelage moet ik de geneeskundige zorg betalen voor mijn inwonende zuster. Deze is al enige keren door een beroerte getroffen. Uit de toelage moet ik tevens een kapelaan betalen omdat ik door mijn hoge ouderdom niet meer in staat ben het priesterlijk ambt naar behoren te vervullen. In al die tijd dat ik in Heugem pastoor ben, en dat is nu al 43 jaar, heb ik nooit iemand enige schade berokkend hoewel ik daar in de dagvaarding valselyk van beschuldigd word. Anderen daarentegen hebben vaak gepoogd mij te belagen en zonder Gods hulp had ik het niet overleefd.

En dan komt Van Bloer met een wel heel merkwaardig excuus voor het verwijderen van het grafelyk beveldschrift. Met het verwijderen van het beveldschrift van de kerkdeur had ik in het geheel niet de intentie Uwe Excellentie te beledigen. Ik had het slechts meegenomen om het in mijn kamer te lezen omdat het in het kerkportaal veel te koud en te donker was.

Geen woord dus over de beledigingen aan het adres van de graaf en de schepenbank, geen woord over de intimidatie van de parochianen of de weigering de sleutel van de kerkdeur af te staan.

Commissaris Prümmer begon medelijden te krijgen met de oude man die, zoals hij aan de graaf schreef, "met hangende pootjes terugkomt en om clementie smeekt". "De pastoor heeft slechte raadgevers gehad maar zijn grootste probleem is wel zijn inbeelding. Hij laat zich door niemand ervan overtuigen dat hij in het proces tegen Lousbergs ongelijk heeft." Ook de schepenbank kwam tot het inzicht dat aan de al 15 jaar slepende affaire een einde moest komen. Zij bepleitte Van Bloers zaak eveneens bij de graaf en vroeg hem onder welke voorwaarden aan de pastoor vergeving geschonken kon worden. Zij begon met te stellen dat deze het wel erg bont had gemaakt. Er werd zwaar getild aan het feit dat Van Bloer enige malen een beveldschrift van de graaf en van de schepenbank van de kerkdeur had verwijderd. Ook de weigering om de kerksleutel af te staan werd hem zwaar aangerekend. Desondanks verzocht de schepenbank de graaf om genade voor recht te laten gelden gezien de hoge leeftijd van de pastoor "die een koppig man is en die zich heeft

laten leiden door slechte raadgevers". Bij dit verzoek om genade verlor-
ren ze hun eigen belangen echter niet uit het oog want ze hoopten dat de
beklaagde toch tot een geldboete zou worden veroordeeld. Ze hadden
voor deze zaak immers veel moeten reizen en veel moeten verzuimen.
Wolfgang Zollner, de grafelijke secretaris, maakte in een brief van 1
augustus 1778 bij de graaf melding van het feit dat Van Bloer, die kenne-
lijk ten einde raad was, hem thuis in Maastricht tot twee maal toe was
komen opzoeken. Beide keren was Zollner echter afwezig. "Omdat ik
toch eens wilde weten welk vlees ik in de kuip had", schreef hij, "en ik
ook de pastoorshof eens wilde bekijken, ben ik op een dag dat ik toch in
Gronsveld moest zijn, bij hem op bezoek gegaan. Een paar uur lang heeft
hij zijn onschuld betuigd en zich beklaagd over de onrechtvaardige en
onmenselijke bejegening die hij heeft moeten ondergaan. Daarna kwam
hij ter zake en vroeg mij u met de meeste aandrang te verzoeken hem de
betaling van de proceskosten kwijt te schelden. Hij was niet in staat deze
te betalen omdat het proces (dat inmiddels al 15 jaar duurde) hem al
7000 francs had gekost. Ik zei hem dat ik niets voor hem kon doen omdat
iedereen weet dat u nooit op een eenmaal genomen beslissing terug-
komt. Deze mededeling zinde hem in het geheel niet. Nadat hij zijn pruik
een aantal malen op zijn hoofd had heen en weer gedraaid kwam hij met
een ander voorstel namelijk uitstel van betaling. Hij wilde koste wat kost
de zaak tot een goed einde brengen. Alleen, op dit ogenblik had hij geen
geld. Ik gaf hem hetzelfde antwoord namelijk dat u nooit terugkwam op
een eenmaal genomen besluit en ik nam afscheid, hem ontredderd ach-
terlatend. Ik heb commissaris Prümmer van deze laatste ontwikkelingen
op de hoogte gebracht en deze is van mening dat, als men er zeker van
kan zijn dat de pastoor betaalt, een uitstel van twee of drie maanden
gerechtvaardigd is. De kans is groot dat hij inderdaad zal betalen omdat
over een paar weken de inkomsten van de veldvruchten geïnd kunnen
worden."

Na enige dagen bracht ook commissaris Prümmer een bezoek aan de
pastoor. Hij vroeg hem met de meeste aandrang de strijd op te geven en
te voldoen aan de grafelijke resolutie. Van Bloer realiseerde zich nu,
moegestreden, dat hij het trotse hoofd zou moeten buigen en schreef een
tweede brief aan de graaf: "Commissaris Prümmer is enkele dagen
geleden komen vragen of ik wil voldoen aan uw resolutie. Ik heb hem
geantwoord dat ik u nog zou schrijven hoewel ik voor God onschuldig
ben. Alles wat ik heb gedaan was voor Hem. Ik wil nochtans, om te
tonen dat ik niet weerspanning ben en om u mijn respect te tonen, u deze

brief schrijven. Omdat ik door dit langdurig en kostbaar proces financieel
uitgeput ben, verzoek ik u om een half jaar uitstel van de betaling van de
boete". Hij eindigt met: "Ick sal niet manqueren voor U te bidden, die
met veel eerbiedigheijt ben, van Uwe Excellentie seer onderdaenigen
dienaer, H.S.J. van Bloer, pastoor in Heugem."

Op 3 december 1790 maakt de 88-jarige Van Bloer zijn laatste aanteke-
ning in het doopboek van de parochie. Hij is dan 56 jaar pastoor van
Heugem geweest. Hoe het verder met hem is afgelopen, is ons niet uit
de archieven bekend.

Gilles Jaspars

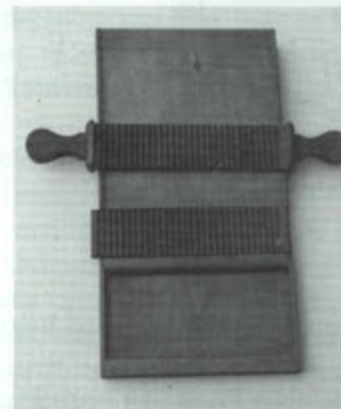
Afscheid

Het moest er eens van komen, Frans Huits heeft zijn werkzaamheden in de loods beëindigd. Zijn afscheid kwam hard aan, want Frans en de "loods" waren onafscheidelijk. Vanaf 1982 was hij de vaste steunpilaar van onze sectie en dagelijks aanwezig. In het bijzijn van de sectieleden en enkele bestuursleden nam hij op 24 april afscheid. Onder het genot van een heerlijk stuk vlaai en enkele "dröpkes" passeerde ruim twintig jaar sectie Streekmuseum de revue. Hoe we begonnen met de bouw van de eerste loods, overgenomen van de stichting LOT uit Eijsden, de eerste uitbreiding, het her en der ophalen van museumstukken, het restaureren, de tweede uitbreiding, de exposities maar vooral ook de toekomst. In al deze activiteiten heeft Frans al die tijd de centrale rol gespeeld. We hebben nu vooral dankzij Frans een prachtige verzameling.

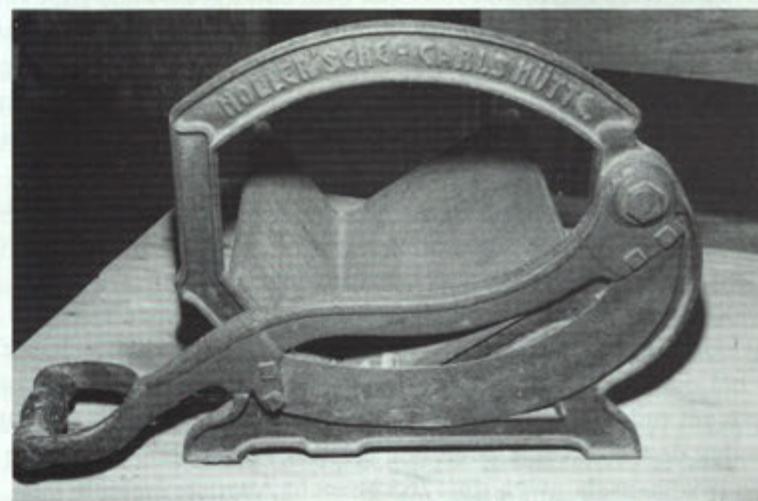
Frans, door jouw geestdrift en werklust is het streekmuseum geworden wat het nu is. Een van de pronkjuwelen van de stichting Grueles. Frans, dank je wel en we zullen je in de toekomst vast nog wel zien.

Wat maog 't zién?

Het afgebeelde voorwerp uit het vorige nummer is een pillenplank. In de apotheek werden vroeger bijna alle medicijnen zelf gemaakt. Daartoe was deze pillenplank een eenvoudig maar doeltreffend hulpmiddel. Het is de moeite waard om de authentieke apotheek, waarvan deze plank een onderdeel is, komen te bekijken. Dat kan op elke donderdag van 10.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.00 uur, of op afspraak. C. Blink had de juiste oplossing. Hij ontvangt van onze sectie een wondermiddel. Helaas te weinig voorgeschreven in de medische wereld: een fles Els Lavera. Natuurlijk hebben we weer een nieuw te raden voorwerp. Reacties naar Postbus 36, 6247 ZG Gronsveld of in de brievenbus van Rijksweg 92.

John van de Weerd (tel. 043-4085117)

Van aal en nog get

Gronsveld en de Schutterij krijgen hoog bezoek.

Met het overlijden van Johan Frans van Bronckhorst Batenburg in 1719 stierf het geslacht Van Bronckhorst Batenburg, dat meer dan 250 jaar over Gronsveld had geregeerd, in mannelijke lijn uit. Gronsveld vererfde op zijn weduwe Anna Maria van Törring Jettenbach. Uit haar nieuwe huwelijk met graaf Claude Nicolas van Arberg Valengin werd één kind geboren, Maria Josepha, de erfdochter van Gronsveld. Deze huwde in 1746 met haar neef Maximiliaan Emanuel van Törring Jettenbach. Maria Josepha overleed echter reeds in 1754, kinderloos, waarna Gronsveld toeviel aan haar echtgenoot. Vanaf dat moment stond het kleine graafschap Gronsveld onder het gezag van de graven uit het huis Törring Jettenbach, toen en ook nu nog, een der aanzienlijkste adellijke geslachten uit Beieren.

Vroeger hadden de graven Van Bronckhorst Batenburg slechts met tussenpozen in Gronsveld geresideerd. In de zeventiende eeuw zwierven Justus Maximiliaan en Johan Frans van Bronckhorst als keizerlijk veldmaarschalk, diplomaat en bestuurder door het hele Duitse Rijk, maar de band met Gronsveld bleef, al was het maar dat zij hier in parochiekerk hun laatste rustplaats vonden. Maar voor de graven van Törring vormde Gronsveld slechts een betrekkelijk klein onderdeel van hun omvangrijk bezit, vanuit Beieren was het afgelegen en moeilijk bereikbaar. Een gewone reis per koets tussen München en Gronsveld duurde in de achttiende eeuw bijna twee weken. De graven van Törring hadden daarom weinig in Gronsveld te zoeken en lieten het bestuur over aan een gevolmachtigd commissaris. Anderzijds wensten zij echter wel bijna wekelijks door die commissaris op de hoogte te worden gehouden. En hoewel het dus een bestuur op afstand was, ontsnapte nauwelijks een detail van het reilen en zeilen in Gronsveld aan hun aandacht. Slechts één keer konden de Gronsveldenaren nog iemand van het hoogste gezag in levenden lijve aanschouwen. In 1765 bezocht Auguste Isabelle von

Seinsheim, de tweede echtgenote van Maximiliaan Emanuel van Törring Jettenbach, het graafschap enkele dagen op doorreis naar de geneeskrachtige baden van het kuuroord Spa.

De inlijving van Gronsveld bij Frankrijk in 1796 maakte een eind aan de heerschappij van de Törrings. Na de vrede tussen Frankrijk en het Duitse Rijk werden zij in 1803 voor dit verlies schadeloos gesteld met goederen van de opgeheven abdij Gutenzell, gelegen op de grens tussen Beieren en Württemberg. De contacten tussen Gronsveld en zijn vroegere heersers waren daarmee zo goed als verbroken. In feite was de schenking van de schuttenbeker in 1828 door Maximiliaan-Auguste van Törring-Gutenzell het laatste formele contact.

In Gronsveld leeft de herinnering aan Törring Jettenbach nog voort in een van de schutterijvaandels met hun familiewapen, de familiewapens op het orgel en het hoofdaltaar, de inscriptie op de schuttenbeker en het reglement op het vogelschieten uit 1788, dat nog altijd uit naam van graaf August Joseph van Törring Jettenbach wordt voorgelezen.

Voor het feit dat in de 19e en 20e eeuw de oude banden niet werden hernieuwd, kunnen verschillende oorzaken worden genoemd, die hier verder buiten beschouwing blijven. Maar mochten er al ooit plannen in die richting hebben bestaan, dan is het toch altijd bij goede voornemens gebleven. Helemaal is men elkaar nooit uit het oog verloren. Zoals in Gronsveld nog zichtbare tekens van de vroegere banden met de Törrings aanwezig zijn, zo wist ook het huidige hoofd van familie, Hans Veit III, Graf zu Törring Jettenbach (*1935), zeer goed uit publicaties over de geschiedenis van zijn familie welk belang Gronsveld ooit voor de graven van Törring had. Bovendien wist hij dat zijn familie-archief met daarin een omvangrijk 'bestand Gronsveld', meermalen vanuit Nederland was geraadpleegd. De concretisering van de plannen van de Stichting Grueles om het Gronsveldse archief in München te laten verfilmen en voor historisch onderzoek in de eigen streek beschikbaar te krijgen, bood dan ook een uitgelezen gelegenheid om opnieuw contact te leggen. Tijdens het bezoek dat Gilles Jaspars en ik in het najaar van 2001 aan het Staatsarchiv München brachten, maakte graaf Hans Veit enige tijd vrij (hij is een druk bezet man, onder andere directeur van enkele middelgrote brouwerijen) voor een nadere kennismaking. Enigszins met het schaamrood op de kaken moest hij erkennen dat van zijn plan om Gronsveld nog een keer te bezoeken, nooit iets terecht was gekomen. Maar hij toonde niet alleen belangstelling voor het verleden, ook het hedendaagse Gronsveld en de schutterijtraditie interesseerden hem

buitengewoon. Als eerste geste heeft hij inmiddels aan de schutterij een achttiende eeuwse zegelstempel geschonken met het wapen van de familie Van Arberg Valengin, de opvolger van Jan Frans van Bronckhorst.

Zijn plan om op korte termijn ook persoonlijk de band met Gronsveld te vernieuwen is inmiddels omgezet in een concrete uitnodiging door de Stichting Grueles en de Schutterij voor een bezoek op 21 en 22 juni, samen met zijn zonen Ignaz (*1966) en Carl Theodor (*1969). Na 237 jaar zetten dus weer leden van de grafelijke familie voet op Gronsveldse bodem. Het tweedaags programma voorziet in bezoeken aan het kasteel, de kerk en de molen van Gronsveld, met bijzondere nadruk op aspecten die herinneren aan de geschiedenis van de voorvaders van de huidige graven Törring. Ook zullen diverse voorwerpen met betrekking tot de geschiedenis van de schutterij worden bekeken. Op vrijdagmiddag 22 juni vindt in het Rijksarchief te Maastricht, in aanwezigheid van de vertegenwoordigers van de subsidiënten, de overdracht plaats van het inmiddels verfilmde gedeelte van de Gronsveldse archieven uit München.

Jacques van Rensch

Het Savelsbos overhoop?

Het Savelsbos is ons allen dierbaar. Het is het decor van onze dorpen. De laatste tijd hebben er nogal wat werkzaamheden plaatsgevonden. In dit artikel kunt u lezen over nieuwe bosaanplant, het herstel van een oud hakhoutbos, de aanleg van een grafheuvel en het leggen van een nieuwe houten brug.

Het Savelsbos is een hellingbos. Dat het bos er nog is, heeft twee oorzaken. Ten eerste zijn sterk hellende gronden nauwelijks geschikt voor de landbouw. Ten tweede hadden de mensen behoefte aan hakhout (stoken) en geriefhout (voor o.a. klompen, schopstelen, staken). Hoge bomen kwamen in het bos nauwelijks voor. Zodra een boom enige omvang had, werd hij gekapt. Er ontstond een bos met een vrij lage begroeiing, het zogenaamde hakhoutbos.

Rond 1900 nam de Staat de exploitatie van het Savelsbos over. Het Savelsbos bleef voor het grootste deel een productiebos. Met de jaren gingen steeds meer particuliere bossen over in handen van de Staat. Staatsbosbeheer had enkel belang bij de stammen, die brachten immers het meeste op. Het overige hout werd verkocht aan dorpsbewoners. Zo weet ik dat mijn vader hout uit het bos haalde om de oven van zijn bakkerij te stoken.

Rond 1970 is het beleid van Staatsbosbeheer gewijzigd: er werd nog zeer weinig gekapt en dood hout werd niet meer opgeruimd. Zo wordt het Savelsbos tegenwoordig ook wel het slordigste bos van Nederland genoemd terwijl u weet dat een journalist in het tijdschrift Grasduinen het Savelsbos mooier beoordeelde dan de Keukenhof. Smaken verschillen. Voor sommige dieren, planten en paddestoelen is zo'n onopgeruimd bos namelijk juist prima. Het Savelsbos verloor zijn functie als hakhoutbos. Om dit type bos niet helemaal te laten verdwijnen, heeft Staatsbosbeheer inmiddels een poging gedaan het hakhoutbos te herstellen. Een deel van de noordhelling van de "Sjêcheldergröb" is onlangs gekapt met het doel

een nieuw hakhoutbos te creëren met slechts enkele hoge bomen en verder een lage begroeiing. Zo'n kaalslag lijkt de eerste jaren nauwelijks op bosbouw maar over enkele jaren zal dit bos nieuwe (oude) plantensoorten, insecten en vogels gaan aantrekken.

De gekapte noordhelling van de "Sjêcheldergröb", het toekomstige hakhoutbos.

Niet alleen de soort begroeiing van het bos is de laatste jaren veranderd, ook de functie. Het Savelsbos had voor 1960 geen recreatieve functie. Sterker nog, het beleid van Staatsbosbeheer uit de jaren na de oorlog was erop gericht recreanten uit het bos te weren.

Het vervoer van hout door het bos was vroeger, in de tijd van paard en "trêkbal" (mallejan), een uiterst moeizame aangelegenheid. De smalle boswegen liepen door diepe dalen of over steile hellingen. Deze waren met paard en wagen moeilijk begaanbaar. De dalen waren daarbij ook nog waterafvoer. Meestal was de ondergrond zeer nat. Regelmatig bleven karren steken op de modderige bospaden. De wegen in het Savelsbos liepen haast allemaal van oost naar west, door de diep ingesneden dalen, naar de woonkernen "op de Bérg". In Rijckholt kon je via "Sjtèibrikswëg" naar Eckelrade of via "Troompelwëg" en de "Sjoen gröb" naar Sint-Geertruid. Vanaf de "Sjêchelderwëg" liep de weg via de "Sjêcheldergröb" richting Eckelrade. Er waren toen nauwelijks zijwegen.

Later werd in de "Sjêchelder" een splitsing gemaakt naar het Rijckholterbos (aansluiting met "Sjtèibrikswëg") en een afsplitsing naar de Kiezelkuil van Rijckholt. De kiezel uit deze groeve werd gebruikt voor het "botte" (onderhoud van wegen) en voor huizenbouw. Verder dan deze groeve liep de weg niet. Enkele paadjes verbonden wel het gebied met aan het bos grenzende percelen.

Vanaf het kruispunt "de veer sjejn" kon je slechts 100 meter in zuidelijke richting lopen. Deze weg is destijds waarschijnlijk ontstaan door de opgravingen van enkele grafheuvels uit de Bronstijd. Die grafheuvels zijn in 1926 blootgelegd. Staatsbosbeheer heeft inmiddels een van deze heuvels nagemaakt. Ter plaatse is een stuk bos gekapt en is er een cirkelvormige heuvel aangelegd. Binnenkort wordt deze afgewerkt en er wordt een informatiebord geplaatst.

De aangelegde grafheuvel.

De weg langs deze heuvel volgt nu de bosrand en komt uit bij de brug over de 'Sjêcheldergröb'. Voor de aanleg van de brug werd dit pad verbreed tot aan het noordelijk bruggenhoofd. Een zijweggetje loopt boven langs de "Zoërendrees" en er daalt een pad af naar de "Sjêchelder".

Vanaf het zuidelijk bruggenhoofd werd een weg gemaakt naar de Rijkholter Kiezelkuil.

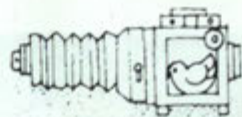
In 1957 gaf Staatsbosbeheer (toen nog Houtvesterij kring Maastricht) opdracht om in het Savelsbos die houten brug te leggen. De brug maakte de houttransporten in het productiebos gemakkelijker. De steile "gröb" vormde geen obstakel meer. De brug is 13 meter lang en de maximale hoogte is negen meter. In 1989 werden de bruggenhoofden vernieuwd. De brug is een markante plek in het bos. De verkenners van Gronsveld gebruiken "de brök" regelmatig bij touwklimmen en abseilen.

De brug heeft nu bijna 45 jaar dienst gedaan en is aan vervanging toe. De nieuwe brug wordt smaller en is alleen nog bedoeld voor wandelaars. Het verwijderen van de brug bleek gelukkig een brug te ver voor Staatsbosbeheer.

Door de recente uitvoering van de ruilverkaveling Mergelland-West zijn aan het Savelsbos een aantal percelen toegevoegd. Daarnaast hebben tal van weilanden en akkers rond het Savelsbos een beschermde status gekregen. "De bos" is daarmee sterk uitgebreid. De nu nog kleine bomen en struiken die daar aangeplant zijn, zullen over enkele jaren ervoor zorgen dat het decor van Gronsveld en Rijkholt een voller aanzien krijgt.

Frans van de Weerd

Foto

1959. Café "Des bons amis". Bié Zjang Mingels. Tijdens de aanleg van de riolering. Zjang zit met een klant op het terras.

Buschauffeur Zjang Caelen met zijn bus.

9 juli 1959. Brand op de hooizolder bij Bèr Houten, naast het poortgebouw van kasteel Gronsveld. Links: Jean Devue.

1955. Verkennertij

Staan v.l.n.r. Piet Starren, Jeu Mingels, Zjaak Heijnen, Kapelaan Kuppens, Gilles Jaspars, Pierre Heuts, Alice Wolfs (Jaspars), Maria Doyen (Dassen), Elly Smeets (Doyen). Zittend v.l.n.r. Frans Hessels, Freddy Doensen, Wil Reintjens, Zjéf Doyen, Sjél Heijnen.

Geziën

Volgens de grenzen van nu ligt de achtergevel uit het vorige nummer in de gemeente Maastricht, maar in de volksmond blijft het de molenaarswoning van "de muüle van Groéselt".

Sinds oktober 1987 zijn Jo Meessen en zijn vrouw Marianne van Gemert, nu samen met hun dochter Maartje, de bewoners van dit prachtige monumentale huis.

Jo volgde op de molen van Gronsveld, samen met twee vrienden, de molenaarsopleiding en in die tijd raakte hij helemaal in de ban van "ô's muüle". En toen zich dan ook de kans voordeed hier als vrijwillige molenaar te gaan wonen, werd deze direct met twee handen aangegrepen. In de afgelopen jaren leidde Jo zelf ook nog verschillende molenaars op. Onder andere de molens van Urmond, Nuth en Gasthuis worden nu gerund door molenaars die de fijne kneepjes van Jo geleerd hebben. In ons Bronknummer van 1990 heeft Jo Meessen de geschiedenis van de molen uitvoerig beschreven.

Volgens Monumentenzorg is de woning in 1750 gebouwd (hoewel ze niet is ingetekend op de kaart van Törring Jettenbach uit 1754). Hieruit blijkt dat de eerste molenaars niet in dit huis gewoond hebben. De molen werd namelijk tussen 1618 en 1624 gebouwd.

Het gehele huis is van mergel met rondom een plint van Naamse steen. De voorgevel wordt gesierd door segmentboogvensters in eenzelfde hardsteen. Aan de achterzijde is de deur omgeven door een prachtige hardstenen lateiboog. De veronderstelling dat deze deur vroeger als hoofdingang diende, lijkt mij dan ook helemaal niet gek. Het pand is van

binnen mooi gerestaureerd. Het prachtig versierde plafond in de woonkamer en de mooie open haard met spiegel zijn de trots van Jo en Marianne. Onder deze kamer bevindt zich nog de originele gewelfde kelder van mergel.

Jo en Marianne hadden voor mij, en zeer zeker voor Grueles, nog een verrassing in petto. Tijdens ons gesprek vertelde Jo dat hij bij het schoonmaken van de lemen vloer in de molen daaronder een keien vloer aantrof. In deze vloer bleek, in een afwijkende kleur keien, een kruis te zijn aangebracht van 2,60 m bij 1,30 m. Uit de documentatie die Jo in al die jaren verzameld had, werd er nergens iets over dit kruis vermeld en ook de sectie Historie kon hier niets over vertellen.

De molen, de woning, de schuur, "t bakkes" en de huiswei zijn eigendom van de Limburgse Molenstichting. Het komende jaar willen Jo en Marianne "t bakkes" restaureren. Wie weet kunnen we hier nog eens een lekker stuk zelfgebakken vlaai eten.

Van de bovenstaande "achteröm" kan ik wel zeggen dat er in de grote omliggende tuin enkele prachtige waterpartijen zijn aangelegd.

Sjef Caris

Kên d'r hön nog

Haj van Eudem en Marie Rikir

Op 17 maart 1894 werd Haj Goessens geboren als vierde kind in het gezin van slager Eudem Goessens (1865-1931) en Nêt Goessen (1868-1954). Zijn geboortehuis is het huis waar Tefiel, de jongere broer van Haj, later de slagerij van zijn vader voortzette (thans Rijksweg 56). Nadat Haj de Lagere School doorlopen had, kregen Eudem en Nêt bezoek van de hoofdonderwijzer en een van zijn collega's. Zij probeerden de ouders van Haj over te halen om hun zoon door te laten leren voor onderwijzer. Zij waren namelijk van mening dat Haj daarvoor de capaciteiten had. Haj had hier wel oren naar, maar Eudem en Nêt staken er een stokje voor. Zij hadden 13 kinderen groot te brengen en dus moesten alle kinderen na de Lagere School gaan werken.

Haj ging als leerling-meubelmaker werken in Maastricht. Het bedrijf waar hij werkte, was van een weduwe. Zij had een bedrijfsleider in dienst, die de taken van haar overleden man had overgenomen. Wel bemoeide zij zich nog met de financiën. Aan het eind van de werkweek, in die tijd dus nog op zaterdag, gaf zij de uit te betalen lonen aan de bedrijfsleider, die op zijn beurt de diverse personeelsleden moest

uitbetalen. Zo gaf zij f 1,- per week aan de bedrijfsleider om Haj uit te betalen waarvan hij slechts 70 cent aan Haj doorbetaalde. De rest stak hijzelf in zijn zak. Toen Haj en de weduwe hier na een jaar achter kwamen, heeft Haj ontslag genomen. De weduwe deed nog wel een vergeefse poging om Haj op andere gedachten te brengen, maar Haj kon niet meer door een deur met de bedrijfsleider.

1916. Haj trots naast zijn nieuwe fiets.

Daarna ging Haj een paar jaar in Luik werken. Dit was in die tijd niet bijzonder, want vanuit Gronsveld ging elke dag opnieuw, 6 dagen per week, een grote groep mannen met de trein naar Luik om daar te gaan werken. Hier kreeg Haj geen vast weekloon, maar stukloon: zoveel francs voor een hangkast, zoveel francs voor een nachtkastje, zoveel francs voor een bed, enz. Dus hoe harder je werkte, hoe meer je verdiende. En als de kwaliteit leed onder de snelheid, dan moest je van voren af aan beginnen, want de "patron" sloeg het werkstuk dan met een moker aan diggelen. Al met al een harde leerschool. In dit licht bezien is het dan ook begrijpelijk dat Haj zich later "griés en greun sjaggerneerde" als iemand van zijn personeel te lang pauze nam of te lang op de wc zat.

1919. Bruidsfoto.

Op 16 november 1889 werd Marie Rikir geboren in Cheratte. Zij was de dochter van Louis Rikir en Anne Walthery. Toen in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak, stond Louis Rikir erop dat zijn vrouw en zijn twee dochters, Marie en Louise, naar Nederland zouden vluchten. Hij zelf zou dan met zijn zoon Toussaint in Cheratte achterblijven. Zo kwamen de drie dames Rikir bij de familie Spronk (bié Triéneke, thans Rijksweg 75) terecht, waar ze jaren ingewoond hebben. Hier leerden Haj en Marie elkaar kennen.

1930. Marie met haar zoon Eddy voor hun toenmalige woning (thans Rijksweg 134). Let ook op de voordeur: deze is na 72 jaar nog steeds dezelfde!

In 1917 startte Haj zijn eigen zaak "op de zjwik" in de zaal achter het café van Zjang van de Weerdt (d'n Dikke). Zjang was bakker annex kastelein en had de "zjwik" (dansvloer) alleen maar nodig als er Bronk of kermis was. Toentertijd lag de bakkerij achter het café en het zaaltje met dansvloer er boven. Haj werkte toen samen met Jeu Waber. Hij werkte onder andere voor aanstaande bruidsparen, die bij hem meubels bestelden voor hun woonkamer, slaapkamer en keuken. Haj werkte alleen op bestelling en maakte de meubels op maat en naar wens van de klant.

1930. V.l.n.r. Fréns Hofman, Haj en zijn broer Zjêf, voor de werkplaats achter de woning van Haj (thans Rijksweg 134).

In 1919 trouwden Haj en Marie en in 1921 werd hun eerste zoon Eddy geboren. Eddy werd slechts twee jaar oud en stierf aan de "sjuúpkes". Vooral Marie had het hier heel erg moeilijk mee en daarbij kreeg ze heimwee naar België. Haj en Marie besloten dan ook om samen naar België te verhuizen en ze gingen in Wandre wonen. Hier zette Haj zijn meubelmakerij voort. In 1924 werd hun tweede zoon geboren. Hij werd, ter nagedachtenis aan hun eerste zoon, ook Eddy genoemd, de toen moderne variant van Èudem. In de familie Goessens werden vier kleinkinderen naar hun grootvader Èudem genoemd: Eddy van Èudem (junior), Eddy van Anzjelen, Eddy van Haj en Eddy van Mien.

1947. Marie aan de wastobbe.

In 1926 kwamen Haj, Marie en Eddy terug naar Gronsveld en vestigden zich aan de Rijksweg (thans Rijksweg 134). Hier zette Haj zijn zaak voort in de werkplaats achter het woonhuis. Hier werd ook in 1930 Toussaint geboren. Marie was van huis uit modiste en pakte in Gronsveld

de draad weer op. Zij maakte dameshoeden op bestelling, net zoals Haj meubels maakte. Als er een begrafenis in het dorp was, had Marie veel werk. In die tijd was het gebruikelijk dat de naaste vrouwelijke familieleden van de overledene een hoed met voile droegen. De voile moest bevestigd worden aan een bestaande of nieuwe hoed. Haar zoon Eddy, toen nog een kind, moest dan optreden als pasmodel. Hij moest op een stoel gaan staan met de hoed van de klant op zijn hoofd, zodat Marie de voile op de juiste lengte kon afspelden. In die tijd werden de voiles namelijk gedragen tot slechts enkele centimeters korter dan de rok van het mantelpakje. Pas na de zeswekendienst werd de voile over de hoed naar achteren geknoopt. Was Eddy naar school, dan wachtte Marie tot Math van de Weerdt met brood langs kwam. Die was dan de klos en moest de rol van Eddy overnemen. Niet dat hij nog op een stoel moest gaan staan, want lang genoeg was hij wel, maar de rest van het protocol was exact hetzelfde. Math was ook degene die trouw naar reportages van het wielrennen kwam luisteren. Haj had als een van de eersten in het dorp een radiotoestel en was bovendien verzot op de wielersport. Hij luisterde dan ook trouw naar alle reportages over de Tour, de klassiekers en de wielerszesdaagsen. Als Math 's avonds langs de woning van Haj liep en hoorde dat er een wielersportreportage op de radio was, dan bleef hij staan luisteren totdat de reportage afgelopen was.

1947. Voor de werkplaats v.l.n.r. Jean Bosch, Zjêf Bosch, Haj, Zjille Spronck en Eddy.

1947. V.l.n.r. Eddy, Marie, Haj en Toussaint.

In 1932 kocht Haj van de familie Van den Boorn-Lebens een stuk weiland, groot 780 vierkante meter, voor de prijs van f 953,57. Dit is f 1,22 of • 0,55 per vierkante meter, een prijs waarvoor je nu een half glas bier krijgt. Haj liet hierop een woonhuis bouwen met ernaast een werkplaats voor de prijs van f 3.100,-. Wel moet hierbij gezegd worden dat Haj al het houtwerk zelf maakte. In 1938 kwam zijn 14-jarige zoon Eddy bij hem werken. Tot dan toe was alles wat Haj maakte 100% handwerk. Niemand in Gronsveld beschikte toen over houtbewerkingsmachines. Zjir Doyen was de eerste in Gronsveld die een aantal machines aanschafte. Ook hij had zijn werkplaats naast zijn woonhuis aan de Rijksweg (thans Rijksweg 88) en bij hem konden de anderen, onder andere Zjeng Damzo, Nêles Doumen en Bèr Peeters ("de Kuper") terecht om te "mesjiene". Ook Haj maakte hier gebruik van en ging regelmatig met zijn handkar vol met het te bewerken hout richting Zjir. Nelke, de zus van Zjir, hield de administratie bij. Het "mesjiene" kostte eerst een halve cent per minuut en werd later verhoogd naar een hele cent per minuut. Als Haj zijn goede vriend Nêles Doumen uit Rijckholt hoorde aankomen, en dat hoorde je al van ver, niet alleen vanwege de ratelende handkar van Nêles maar ook vanwege zijn schelle stem, dan zei Haj tegen zijn zoon Eddy: "Noé môtte

v'r ôs sjoje, aanders ês Nêles ôs vuur." Haj haastte zich dan naar Zjir om vóór Nêles te kunnen "mesjiene", maar bleef dan toch nog geruime tijd in de werkplaats van Zjir hangen, omdat hij met Nêles bleef kletsen over de duiven, want beiden waren fervente duivenmelkers.

In 1946 werd het eerste stuk tuin opgeofferd om plaats te maken voor een nieuwe werkplaats en werden de eerste machines aangeschaft. Boven de poort verscheen een bord met de tekst: "H. Goessens & Zoon, elektrische meubelmakerij". In die tijd was het heel gebruikelijk om op deze wijze aan de buitenwacht te laten zien dat je met de tijd meeinging. Zo hadden de overburen van Haj boven de poort een bord hangen met de tekst: "J. Dassen, elektrische graanmolen". Deze eerste werkplaats in de tuin werd overigens nog gebouwd van mergelblokken. Toen de sleuven voor de fundering waren uitgegraven, was Haj op een gegeven moment zijn hond kwijt. Men hoorde Saddy (alle opeenvolgende honden van Haj heetten zo) wel "joonke", maar hij was in geen velden of wegen te zien. Toen men 's avonds echt ging zoeken, bleek Saddy in de sleuf te zijn gevallen en daarin rondjes te lopen, op zoek naar een uitgang. Hij werd er totaal overstuurd uit gehaald.

3 september 1949. Bruiloft van Eddy en Truus. V.l.n.r. Louise Rikir (zus van Marie), Haj, Truus, Eddy, Lieske Rompelberg (Heuts) en Klêus Heuts (ouders van Truus).

Juli 1956, Londen. V.l.n.r. Haj, pater Toussaint, Anzjeliën Goessens (Bouchoms), Lieske Rompelberg (Heuts) en Truus.

Op 21 april 1949 stierf Marie in het ziekenhuis Calvariënberg te Maastricht. Zij leed aan leukemie, zeker in die tijd nog een ongeneeslijke ziekte. Haj bleef achter met zijn zonen Eddy en Toussaint. Op 3 september van datzelfde jaar trouwde Eddy met Truus Heuts uit Heer en zij gingen bij Haj inwonen. Toussaint verliet enige tijd later het ouderlijk huis om voor priester te gaan studeren, maar hij was toch gedurende alle vakanties de vaste logé van Haj, Eddy en Truus.

Op 8 juli 1956 deed Toussaint zijn Eerste Mis in Londen, een heel bijzondere gebeurtenis, niet alleen voor Toussaint, maar zeker ook voor zijn

vader. Haj reisde samen met onder andere zijn schoondochter Truus en zijn zus Anzjelen (de peettante van Toussaint) naar Engeland om hierbij aanwezig te zijn. Een week later deed Toussaint zijn Eerste Mis in Gronsveld. Er werd een groot feest georganiseerd in de werkplaats en heel het dorp liep uit om Toussaint, maar ook Haj, te feliciteren.

In de jaren vijftig werd het roer in de werkplaats van Haj radicaal omgegooid. Waren tot dan toe de particulieren de belangrijkste klanten van Haj en Eddy, nu werden dat de cafés, restaurants en hotels en daarbij Maussen uit Maastricht. Voor Maussen heeft Haj talrijke wiegjes gemaakt en voor de horecabedrijven werden complete inrichtingen gemaakt. In 1959 werd Haj 65 jaar maar hij peinsde er niet over om te stoppen met werken. Toen zijn zoon Toussaint in dat zelfde jaar voor 6 jaar naar Belgisch Congo vertrok, om daar te gaan werken als missionaris en leraar, was Haj bang dat hij Toussaint nooit meer zou zien. Deze angst werd gelukkig niet bewaarheid, want Haj heeft hem vanaf dat moment nog 22 jaar zien gaan en zien terugkomen. Toussaint keerde in 1965 voor de eerste keer terug uit Afrika en dat werd een groot feest, georganiseerd in de nieuwe werkplaats (bouwjaar 1964) en er werd gebruik gemaakt van het buffet dat voor de volgende klant bestemd was.

Haj heeft altijd hard maar ook snel gewerkt, vooral omdat hij zo in Luik was opgeleid. Dit ging ook altijd goed, maar het spreekwoord zegt: "De kruik gaat zo lang te water tot zij breekt." Zo ook bij Haj. Een van zijn personeelsleden was om vijf uur 's middags naar huis gegaan en had een armleuning van een buffet half afgemaakt laten liggen. Haj, inmiddels 73 jaar, kon hier niet tegen en ging toen de armleuning maar zelf frezen. De beschermkap lag naast de frees, maar deze nog bevestigen duurde Haj te lang. Dan maar zonder beveiliging, maar dit ging fout. Hij freesde zich toen een aantal vingers af. Dat dit gebeurd was, was nog daar aan toe, maar hij vreesde niet meer te kunnen werken en nooit meer te kunnen kaarten, en dat baarde hem zorgen. Eddy stelde hem voor om voor hem een plankje te maken, waarop hij de kaarten zou kunnen neerzetten, maar dit vond hij maar niks. Achteraf viel het allemaal nog wel mee, want hij leerde vrij snel te werken en te kaarten met zeven vingers.

Dat het werk een groot deel van Haj zijn leven beheerst heeft, moge duidelijk zijn, maar hij maakte toch ook regelmatig tijd vrij voor zijn

1916. De familie Goessens-Goessen. Achter v.l.n.r. Zjeng, Fik, Bèr, Èudem, Haj en Geel. Midden v.l.n.r. Nèt, An, Lena, Anzjelen en Mien. Voor v.l.n.r. Vader Èudem, Zjêf, Tefiel en moeder Nèt.

40 jaren later: 15 juli 1956. Foto bij gelegenheid van de Eerste Heilige Mis van Toussaint in Gronsveld. Achter v.l.n.r. Èudem, Bèr, Haj, Geel, Fik, Zjeng, Tefiel en Zjêf. Voor v.l.n.r. Anzjelen, An, Toussaint, Nèt, Mien en Lena. In de deuropening: Kees Vlek, man van Lena.

hobby's. Een van zijn grootste liefhebberijen was de duivensport. Hiervoor maakte hij altijd tijd: als de duiven ingezet moesten worden, sloeg hij nooit over. Ook is hij nog een aantal jaren voorzitter geweest van duivenclub l'Hirondelle. Een andere hobby van Haj was, zoals reeds vermeld, de wielersport. Hij luisterde naar alle wedstrijden op de radio, keek later naar alle wedstrijden op de tv en ging vaak ter plaatse kijken. Hij was méér supporter van de Belgen dan van de Nederlanders, hoogstwaarschijnlijk ten gevolge van zijn Luikse achtergrond en zijn Waalse vrouw. Rik van Looy, en later Eddy Merckx, waren dan ook zijn idolen. Zijn hond Saddy was weggelopen en bij Van Thoor terecht gekomen. Piet van de Boorn, voormalig buurjongen van Haj, werkte bij Van Thoor. Hij bond Saddy een bordje om de hals met daarop de tekst: "Rik van Looy" en stuurde de hond terug naar huis. Haj was "not amused", maar de grap was er niet minder om. Ook kaarten was een hobby van Haj. Dit deed hij een paar keer per week. Met de Bronk en met de kermis ging hij 's morgens kaarten, kwam dan rond half twee 's middags eten, sliep een uurtje, ging weer terug om te kaarten, kwam rond 6 uur 's avonds weer eten, sliep weer een uurtje en ging dan opnieuw uit om om 2 uur

1969. Haj met zijn vier kleinkinderen.
V.l.n.r. Marloe, Margot, Harry, Noël met Rik van Looy, Haj.

's nachts thuis te komen en vervolgens de ijskast "leeg te plunderen". Hij maakte regelmatig uitstapjes naar zijn zus Nêt in Oupeye, zijn zus Lena in Den Bosch, zijn schoonzus Louise in Luik, zijn schoonbroer Toussaint in Luik en naar twee nichtjes van zijn vrouw in Wandre.

In 1974, toen Haj 80 jaar werd, hield hij feest in De Grenedeer. Hier was duidelijk te zien dat Haj niet alleen goed kon opschieten met leeftijdgenoten, maar ook met jonge mensen, want zij maakten het overgrote deel uit van de feestgangers. Hij kaartte ook graag met jonge mensen en met de Bronk en de kermis zag je hem ook dansen met jongeren.

Op 21 september 1981 overleed Haj na een kortstondig ziekbed. Wij moesten afscheid nemen van iemand die altijd hard gewerkt heeft, maar tegelijkertijd van iemand die van het leven wist te genieten. Een geboren en getogen Gronsveldenaar "mêt èine liter Belsj blood".

Harry Goessens

Copyright Stichting Grueles.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86 A, 6247 AK Gronsveld. Tel. 043 - 4081662.

Secretariaat: Postbus 36, 6247 ZG Gronsveld. Tel. 043 - 4081575.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door • 11,- over te maken op Rabobank Gronsveld, rek.nr. 11.75.15.000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers • 3,50.

